
RAPPORT
Arkeologisk utredning

Fastigheten Måttsund 10:16
Nederluleå socken, Luleå kommun,
Norrbottens län, Västerbottens landskap

Rapport

Arkeologisk utredning

Norrbottens län
Västerbottens län
Nederluleå socken, Luleå kommun
Fastigheten Måttsund 10:16

Administrativa uppgifter	2
Sammanfattande inledning.....	3
Resultat i korta drag	3
Fornlämningsmiljö	3
Topografi och naturlandskap	3
Kända forn – och kulturlämningar i området.....	3
Syfte	3
Metod	4
Undersökningsresultat	4
Lämningar inom utredningsområdet.....	4
Kulturhistorisk tolkning	4
Slutsatser	5
Bilagor	5

Administrativa uppgifter

Län: Norrbotten
Landskap: Västerbotten
Kommun: Luleå
Socken: Nederluleå
Nyregistrerade lämningar: **Gränsröse** (bilaga 2)
Fastighet: Måttsund 10:16
Ek. karta: 24L 6g (24166)

Länsstyrelsens beslut, dnr: 431-21031-06
Norrbottens museum, dnr: 4-2007

Uppdragsgivare/finansiär: Tomas Lejon, fastighetsägare
Typ av uppdrag: Särskild arkeologisk utredning

Fältarbetsledare: Olof Östlund
Biträdande fältarbetsledare: Frida Palmbo
Fältpersonal: Olof Östlund och Frida Palmbo
Rapportansvarig: Olof Östlund och Frida Palmbo
Rapportförfattare: Olof Östlund och Frida Palmbo

Fältarbetstid: 4 h x 2 personer, den 9 maj 2007
Fyndhantering: -
Rapporttid: 8 h

Koordinater: Rikets nät (RT 90 2,5 gon V)
Utredningsområdets SV punkt: X7284178 / Y 1780232
Gränsröse X 7284295 / Y 1780357 ($\pm 4,8$ m)
Gps: User grid WGS 84

Höjd över havet: ca 25-50 m
Undersökt yta: ca 47 500 m² (ca 0,05 km²)

Fynd: -
Foto: Acc.nr: 2007:273:01-06 (bilaga 3)
Analyser: -
Datering: Nyare tid (okulär bedömning)

Dokumentationsmaterial: Fältanteckningar, originalhandlingar och bilder förvaras i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv

Foto framsida: Gränsröse i områdets NV del, 4 m från rågången och den tänkta sträckningen för VA-ledningen, vid fritidshusområdets N gräns, Nbm Acc nr: 2007:273:06, © Norrbottens museum. Fotograf: Frida Palmbo.

Sammanfattande inledning

Norrbottens museum har den 9 maj 2007 utfört en särskild arkeologisk utredning på fastigheten Måttsund 10:16 med anledning av att fastighetsägare Tomas Lejon planerar exploatering av sin fastighet för uppförande av fritidsbebyggelse. Utredningen utfördes på begäran av Tomas Lejon, efter beslut av Länsstyrelsen i Norrbottens län (431-21031-06) med utgångspunkt i fornlämningsbild och topografiska förhållanden.

Resultat i korta drag

En ny lämning påträffades i form av ett gränsröse i utkanten av NV delen av undersökningsområdet (bilaga 2) och fick statusen "övrig kulturhistorisk lämning". Den slutgiltiga bedömningen av lämningens status och eventuella vidare åtgärder åligger dock Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Fornlämningssmiljö

Topografi och naturlandskap

Utredningsområdet uppgår till ca 47 500 m² (0,05 km²) och återfinns omkring 1 km V om byn Måttsund, på Öbergets sydsluttning. Det aktuella området är beläget ca 25-50 m ö h på avsatser i sluttningen ned mot Måttsundsfjärden i S och SÖ. Marken utgörs av blockmorän och vegetationen består av barrskog av frisk ristyp med inslag av barrskog av lavristyp. Undervegetationen utgörs främst av ris, mossor och lavar.

Kända forn – och kulturlämningar i området

På Öbergets NÖ sida, i anslutning till aktuellt utredningsområde, är två stensättningar belägna; Raä 462:1-2. Det finns även ett antal lämningar i form av bl a boplatsgropar och stensättningar registrerade i närområdet, på det intilliggande Måttsundsberget i NÖ. På bergen i NÖ har ett flertal boplatser påträffats, varav boplatser Raä 601 på Näverberget har undersökts av Norrbottens museum under åren 1999 och 2000. Utöver detta finns även kulturhistoriska lämningar i form av bebyggelselämningar och gårdstomter från 1600-tal och framåt på ett flertal platser i Måttsund. Dessa finns markerade på den geometriska kartan från 1645.

Vid de arkeologiska undersökningarna av Raä 601 på Näverberget, beläget ca 6 km NÖ om Öberget, framkom ett 50-tal skärvstenspackningar och mängder av brända ben, varav de flesta var från säl. Boplatserna har dateringar som sträcker sig från neolitikum fram till järnålder/vikingatid. Vid boplatsernas äldsta fas stod vattnen 40-50 m över dagens havsnivå och då utgjordes Näverberget av en ö i skärgården. Även en rektangulär kokgrop från tidig vikingatid har undersökts. Dessa lämningar visar på att det har funnits människor i området kring Måttsund under en lång tidsperiod.

Syfte

Syftet med utredningen var att undersöka förekomst av fasta forn - och kulturlämningar inom det aktuella utredningsområdet samt fastställa deras status. Lämningarna skulle även markeras i fält; fornlämningar med blå-gula fornlämningsband samt kulturlämningar med röda märkband.

Den arkeologiska potentialen hos arbetsföretaget grundar sig i de typer av fornlämningar som är kända sedan tidigare i utredningsområdets omgivning. Närheten till stenålders/järnåldersboplatserna på Näverberget möjliggör att även Öberget har förutsättningar för lämningar från samma tider. Likaså finns det förutsättningar att lämningar från medeltid skulle kunna påträffas inom aktuellt område då de många gårdstomterna från 1640-talet antyder att byn Måttsund har en historia från tiden före 1600-tal. I *Arkeologi i Norrbotten – en forskningsöversikt* (1998) efterfrågas lokalisering av järnåldersbebyggelsen i Norrbottens kustland och medeltida gårdslägen. Detta medför att Öberget som utredningsområde är intressant i det avseendet. Öbergets läge intill Måttsundsfjärden har trots landhöjningen inte ändrats särskilt mycket sedan stenåldern fram till idag, vad gäller avståndet till vattnet. Närheten till fjärden torde ha gjort området attraktivt genom århundraden.

Metod

Förberedelserna före fältarbetet innefattade kart- och litteraturstudier. Övrigt arkivmaterial gick inte att få fram inom tidsramen för utredningen. Fältarbetet skulle delas upp i två etapper, där etapp 1 innebär att hela undersökningsområdet söktes av okulärt samt med hjälp av sond. Området söktes genom att två personer gick parallellt med tio meters mellanrum. Under detta moment registrerades en ny kulturlämning (gränsröse) som dokumenterades och markerades i fält med röda band. Dokumentation utfördes genom beskrivning av lämningen enligt Riksantikvarieämbetets riktlinjer, inmätning med handhållen GPS (User grid, WGS 84) samt markering i fält med rött märkband. Utifrån resultatet av etapp 1 gjordes bedömningen att etapp 2, som innebär djupare utredning genom sondning, avtorvning, upptagande av provgröpar, inte ansågs nödvändig. Etapp 2 bedömdes ej som nödvändig p g a att varken osäkra lämningar eller områden med topografiskt sett bra lägen påträffades.

Undersökningsresultat

Vid utredningen konstaterades att aktuellt område utgjordes av sluttande blockmorän, vilket innebär att området inte såg så topografiskt bra ur fornlämnings synpunkt, möjligtvis med undantaget för eventuella gravar. I aktuellt område påträffades ett flertal täktgröpar, främst på Ö sidan av vägen. Under arbetets gång återbesöktes gröpar som märkts ut på fornlämningsöverlägget till Ekonomiska kartbladet (24L 6g) men som ej är omnämnda i fornminnesregistret. Dessa bedömdes vara (stubb-)täktgröpar och avfärdades som troliga fornlämningar.

I området har avverkning skett med skogsmaskin för uppskattningsvis 10-15 år sedan. Dessa har på sina ställen lämnat hjulspår efter sig.

Vid avsökningen i området för den tänkta VA-ledningen påträffades ett gränsröse 4 m S om skiftesgränsen. Gränsröset ligger i norra delen av det område som är planerat för fritidsbebyggelse. Lämningen fick status som övrig kulturhistorisk lämning. Utöver gränsröset påträffades inga nya forn- eller kulturlämningar inom utredningsområdet.

Lämningar inom utredningsområdet

Gränsröse (bilaga 3)

X 7284295 / Y 1780357 ±4,8 m

Gränsröse, oval, 2 x 1,45 m (NNV-SSÖ), 0,4 m hög. Bestående av 17 synliga stenar, 0,3-0,5 m stora. Delvis överväxt med mossa ris och kartlav. Belägen i tallskog på flackt krönläge, blockmorän. Undervegetation bestående av mossa, ris och små tallplantor. I området finns även täktgröpar. Gränsröset är beläget 4 m S om skiftesgräns. Lämningen fick status "övrig kulturhistorisk lämning".

Kulturhistorisk tolkning

Med tanke på fornlämningsmiljön i området kring Måttsund fanns det förutsättningar att hitta lämningar från skiftande tidsperioder inom aktuellt utredningsområde på Öberget. Topografin på Öbergets sydsluttning utgjordes dock av blockmorän vilket medför att platsen har varit mindre intressant att bosätta sig på. Möjligheten att hitta lämningar från järnålder och medeltid och det fina läget med avsatser i sluttningen ner mot Måttsunds fjärden medförde dock att området sågs som intressant. Om lämningar från dessa perioder påträffats hade resultatet kunnat ge ett bra underlag till att fördjupa sig i frågor rörande järnåldersbebyggelsen i Norrbottens kustland och om medeltida gårdslägen.

Gränsröset som påträffades inom utredningsområdet har bedömts som "övrig kulturhistorisk lämning". Detta med utgångspunkt i att lämningen dels ligger bredvid en gräns som fortfarande har en administrativ funktion, d v s bredvid en nutida fastighetsgräns. Dessutom bör röset inte ha alltför hög ålder utifrån att stenarna inte är helt övermossade samt att kartlaven inte hunnit växa sig så stor.

Slutsatser

Vid utredningen påträffades endast en ny kulturlämning, ett gränsröse, i områdets N del (bilaga 2). Gränsröset ligger inom utredningsområdet och kan komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Vid exploatering av området föreslår Norrbottens museum att hänsyn tas till lämningen, så att den inte skadas eller förstörs. Den slutgiltiga bedömningen av lämningens status och eventuella vidare åtgärder åligger dock Länsstyrelsen i Norrbottens län.

2007-05-10
Norrbottens museum

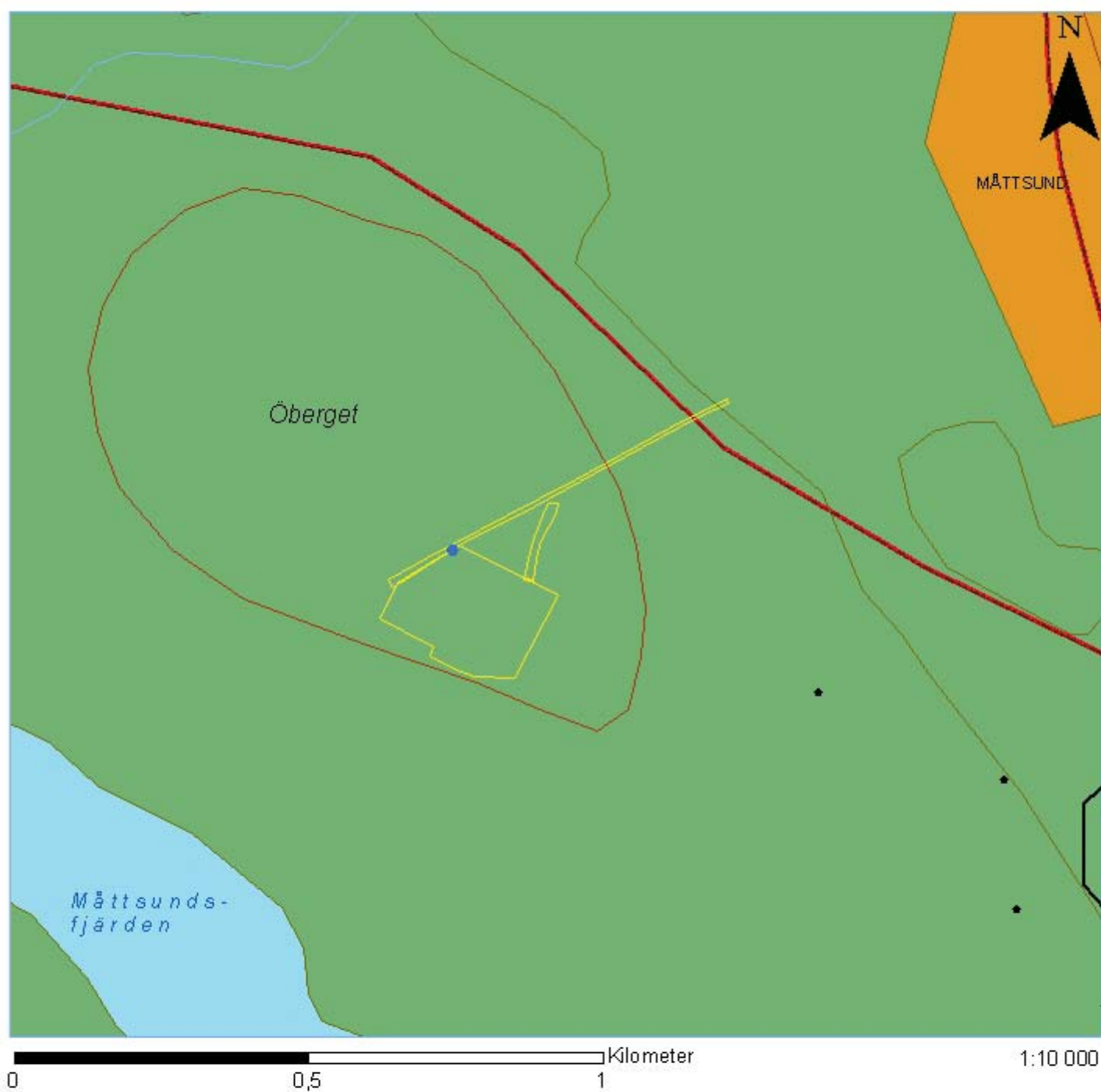
Olof Östlund
Arkeolog
Projektledare

Frida Palmbo
Arkeolog
Bitr. Projektledare

Bilagor

1. Karta
2. Beskrivning av lämning
3. Fotolista

Måttsund, utredningsområde

Beskrivning av lämning vid utredning

Utredning Nbm diarienummer: 4-2007					
Id nr:			Datum: 070509		
Kartblad: 24 L 6a (24166)			Sign: 00/IP		
Lämningstyp: Gränsmärke					
Egenskapsvärde:		Röse			
Beskrivning:					
Gränsröse, oval, 2 x 1,45 m (NW-SSÖ), 0,4 m h Bestående av 17 synliga stenar, 0,3-0,5 m st					
Växtlighet: Delvis överväxt med mossa, ris och liten kartlav					
Skador:					
GPS: X 7284295 Y 1780357 ± 4,8 m					
Terräng och markslag: Belägen i tallskog på flackt krönläge, blockmerän. Undervegetation bestående av mossa, ris och små tallolantor. I området finns även täktrepar					
Orientering: 4 m S om skiftesgräns					
M ö h: 25 - 50					
Förslag antikvarisk bedömning		R	Ökl ☒	Ej kl	B
Kommentar: Liten kartlav samt belägen vid nutida fastighetsgräns motiverar Ökl					
Skadestatus		Orörd ☒	Rest	Skad	Övert
Unders.status		Ej und ☒	Tot und	Del und	Uppg sakn
Läge		Oför ☒	Urspr fl	Nuv fl	Uppg om
Kartunderlag: Ekonomiska kartan		Skala: 1:10000			
Mätmetod		Manuell	DGps	Gps ☒	RTK-Gps
Noggrannhet		± 4,8 m	Osäker position	Osäker utbredning	
Kommentarer kring inmätning:					
Referenser/kartor:					
Övrigt:					

Fotolista

Arkeologisk utredning, Måttsund 10:16, Nederluleå socken, Luleå kommun, Norrbottens län

Acc nr	Motiv & kommentarer	Från	Fotograf
2007:273:01	Översiktsbild över utredningsområdet. Måttsundsfjärden i bakgrunden, Med på bilden är Olof Östlund. Fotograferat från områdets NV del.	NV	FP
2007:273:02	Den östligaste av de tre stubbtäktsgruppar som tidigare ritats in på fornminnesregistrets kartfilm som "gropar". Ej införda i fornminnesregistret. Med på bilden är Olof Östlund.	SV	FP
2007:273:03	Den västligaste (?) av de tre stubbtäktsgruppar som tidigare ritats in på fornminnesregistrets kartfilm som "gropar". Ej införda i fornminnesregistret. I gropens mitt står Frida Palmbo.	SV	OÖ
2007:273:04	Översiktsbild över utredningsområdet. Fotograferat från det SV hörnet av utredningsområdet.	SV	FP
2007:273:05	Skiftesröse i områdets NV del, 4 m från rågången och den tänkta sträckningen för VA-ledningen, vid fritidshusområdets N gräns.	SÖ	FP
2007:273:06	Skiftesröse, se ovan bild 05.	N	FP

FP = Frida Palmbo

OÖ = Olof Östlund